

ТЕРНОПЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ І АУДИТУ

Кафедра обліку у виробничій сфері

КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни «Бухгалтерський облік (загальна теорія)»
на тему:

**«Власний капітал як об'єкт бухгалтерського
обліку»**

Студента (-ки) 3-о курсу групи ОКР-31

напряму підготовки 6.03.05.09 «Облік і аудит»

_____ Пірги Т. А. _____

(прізвище, ім'я)

Науковий керівник: Назарова І.Я.

_____ (посада, вчене звання, науковий ступінь,

_____ прізвище, ініціали)

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка ECST _____

Члени комісії:

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

ТЕРНОПІЛЬ 2016

Зміст

Вступ	3
1. Економічна сутність власного капіталу підприємства.....	5
2. Порядок формування зареєстрованого капіталу на підприємствах різних форм власності.....	22
3. Характеристика інших складових власного капіталу.....	30
4. Облік власного капіталу в зарубіжних країнах.....	42
5. Шляхи вдосконалення обліку власного капіталу.....	48
Висновки	49
Перелік використаних джерел	51

ВСТУП

Актуальність даної теми визначається тим, що неспинний перехід України до ринкової економіки, розширення та поглиблення ринкового середовища у всіх сферах діяльності цілком закономірно викликає необхідність удосконалення методики бухгалтерського обліку.

Основою ринкової економіки є відносини власності, які в системі бухгалтерського обліку виражені категорією «власний капітал». Підприємство, що відокремлено від інших здійснює господарську діяльність, повинно володіти капіталом. Структура і динаміка власного капіталу є найсуттєвішим показником, що визначає фінансовий стан підприємства. В той же час основним джерелом, де акумулюється та систематизується необхідна інформація, є бухгалтерський облік. Він відображає процес формування власності, обсяг прав власників, розподіл результатів їх діяльності, тобто інформацію про формування та використання власного капіталу як фінансової основи діяльності підприємств.

Великий спектр організаційно-правових форм підприємств, де спостерігаються відмінності у відносинах власності, регулюванні майнових питань, зумовлює особливості обліку власного капіталу та відображення цієї інформації у фінансовій звітності. Розкриття цих особливостей та методичне забезпечення обліку власного капіталу в підприємствах сприятиме підвищенню повноти та достовірності інформації про їх фінансово-майновий стан у фінансовій звітності, що дозволить користувачам звітності приймати обґрунтовані та виважені управлінські рішення.

Тому на сучасному етапі діяльності підприємств виняткове значення мають вдосконалення методики обліку формування відносин власності та власного капіталу.

Проблеми обліку й аналізу формування та змін власного капіталу досліджуються в працях провідних іноземних та вітчизняних вчених-економістів. Серед іноземних учених, які здійснили внесок в удосконалення обліку власного капіталу на різних історичних етапах, слід назвати таких:

Ж. Андре, Н. де Анастасіо, В.Е. Ануфрієв, Л. Батардон, Ф. Беста, А.В. Бугайова, П. Герстнер, Ж.Б. Дюмарше, Н.А. Литньова, Ф. Ляйтнер, М.Ю. Медведєв, Л. Пачолі, В. Рігер, Ж. Ришар.

Із вітчизняних науковців, які присвятили свої праці даній проблемі, є: М.Д. Алексеєнко, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, М.М. Мосійчук, В.М. Пархоменко, Н.Д. Прокопенко, Г.Г. Кірейцев, М.С. Пушкар, В.Ф. Палій, Я.В. Соколов, Ф.Є. Поклонський, С.В. Пітель, Н.М. Ткаченко, В.В. Сопко та інші.

Мета дослідження. Метою даної теми є узагальнення теоретичних засад визнання власного капіталу підприємства та його бухгалтерського обліку.

Завдання дослідження даної теми:

- охарактеризувати економічну сутність капіталу підприємства;
- дослідити бухгалтерський підхід до визначення власного капіталу та охарактеризувати його складові;
- обґрунтувати порядок формування статутного капіталу на підприємствах різних форм власності;
- охарактеризувати інші складові власного капіталу;
- проаналізувати облік власного капіталу в зарубіжних системах.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є аналіз власного капіталу підприємства, як об'єкту бухгалтерського обліку.

Об'єктом дослідження є власний капітал підприємства.

1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Капітал — одна з фундаментальних економічних категорій, сутність якої наукова думка з'ясовує протягом багатьох століть. Термін "капітал" походить від латинського "capitalis", що означає "основний, головний". У найперших роботах економістів капітал розглядався як основне багатство, основне майно. За мірою розвитку економічної думки це первісне абстрактне та узагальнене поняття капіталу наповнювалось конкретним змістом, що відповідав панівній парадигмі економічного аналізу розвитку суспільства.

Так, відповідно до принципів наукового світобачення меркантилістів, під поняттям капіталу як основного багатства розумілось золото, гроші та інші скарби у будь-якому вигляді. При цьому основним джерелом формування капіталу меркантилісти вважали позитивний торговельний баланс.

Економічна школа фізіократів під поняттям капіталу як основного багатства розуміла землю і вкладені в неї кошти ("аванси"). Відповідно джерелом формування капіталу фізіократи вважали сільськогосподарське (землевласницьке) виробництво.

Представники класичної політекономії (у першу чергу А. Сміт і Д. Рікардо) серйозно поглибили дослідження сутності капіталу, розширили сферу його розгляду галуззю промислового виробництва. Під капіталом вони розуміли накопичені запаси засобів виробництва, які призначені для подальшого виготовлення товарів. Основні суттєві риси економічної категорії капіталу, сформульовані класичними економістами, були прийняті за основу всіма наступними її дослідниками.

У системі марксистського вчення дослідженню категорії капіталу належить центральне місце. За допомогою цієї категорії К. Маркс пояснював всю систему загальноекономічних відносин капіталу. Джерелом формування капіталу він вважав додаткову вартість, створену додатковою працею найманих робітників виробничої сфери. Відповідно капітал, в економічному

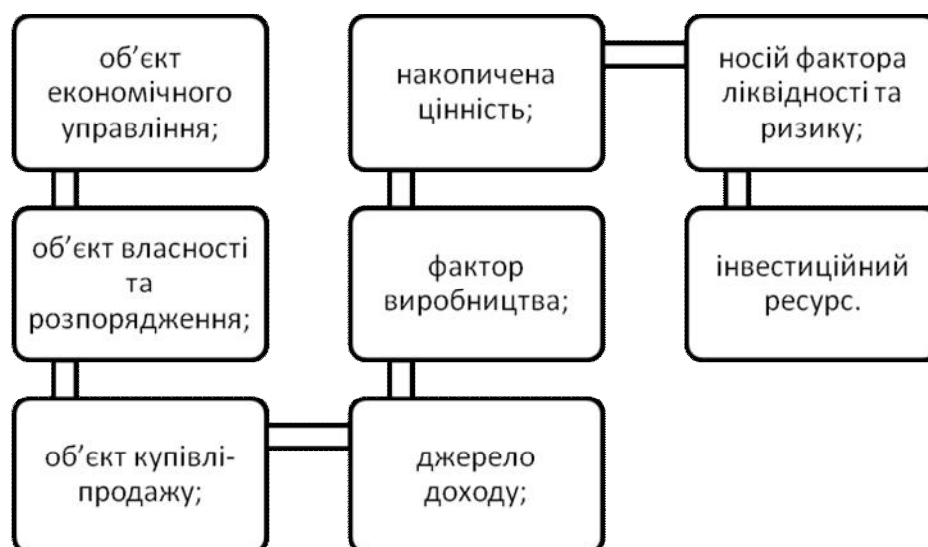
розумінні марксистів, виступав як засіб експлуатації найманих робітників, а виробничі відносини капіталістичного суспільства — як відносини з приводу розподілу додаткової вартості.

Неокласичні економічні теорії капіталу суттєво розвинули його сутнісні характеристики, пов'язані з кількісними пропорціями його формування і характером ринкового обороту капіталу.[64, с.240]

Наведений історичний огляд показує, що парадигма капіталу як економічної категорії, що характеризує систему й особливості її пізнання, визначається глибоким генезисом і значною широтою підходів.

Однак, не дивлячись на велику увагу дослідників до цієї ключової економічної категорії, наукова думка до сьогодні не виробила універсальне визначення капіталу, яке б відповідало потребам як теорії, так і практики. "Капітал отримав настільки різноманітні визначення, — писав один із економістів XIX століття Н. Сеніор, — що можна себе запитати: чи має це слово значення, яке було б прийняте всіма?" Справедливість цього зауваження зберігає свою актуальність у наші дні.

Капітал є однією з фундаментальних економічних категорій, сутність якої наукова думка досліджує протягом багатьох століть.[2, с.117] Серед основних характеристик, які формують економічну сутність капіталу, слід виділити такі:

(Мал. 1.1)

Виступаючи носієм економічних характеристик, капітал в першу чергу є об'єктом економічного управління як на мікро, так і на макрорівні.

Як об'єкт власності та розпорядження капітал може виступати носієм усіх форм власності :

- індивідуальної,
- колективної
- загальнодержавної.

При цьому визначаються певні пропорції його використання, що відбивається у співвідношенні власного і позичкового капіталу.

Капітал як об'єкт купівлі-продажу формує особливий вид ринку –ринок капіталу, що характеризується попитом, пропозицією та ціною. Попит на капітал породжує прагнення до накопичення капіталу як інвестиційного ресурсу та фактора виробництва.[7, с.352]

Потенційна здатність приносити доход є однією з основних характеристик капіталу. Прибуток на капітал виступає у формі відсоткового доходу, що отримують власники. Економічним підґрунтям відсоткового доходу є ефект використання капіталу як інвестиційного ресурсу або фактора виробництва. Розмір доходу на капітал, що отримує його власник, складає основу формування витрат на його залучення і використання в економічному процесі, і позначається терміном “вартість капіталу”.

Як фактор виробництва капітал характеризується певною продуктивністю. Вона визначається як визначення результату виробничої діяльності до суми виробничого капіталу.

Капітал, як накопичена цінність розглядається у формі запасів, сформованих в усіх секторах економіки. На підприємствах капітал як накопичена цінність характеризується запасом:

- основних засобів;
- нематеріальних активів;
- ринкових цінних паперів;

- товарно-матеріальних оборотних активів тощо.

Рівень ліквідності капіталу визначається періодом часу, протягом якого інвестований капітал у певних його формах і видах може бути конвертованим у грошову форму без втрати його реальної ринкової вартості. Чим нижчим є мотивний період конверсії раніше інвестованого капіталу в грошову форму, тим більш високим рівнем ліквідності характеризується та чи інша форма його використання в економічному процесі. Поняття ризику тісно пов'язано з поняттям доходності капіталу в процесі його використання. Об'єктивний зв'язок між рівнем доходності і ризику використання капіталу носить прямопропорційний характер.

Наведені характеристики капіталу свідчать про багатоаспектність капіталу як економічної категорії.

Поняття “капітал” асоціюється з поняттям «власність». Як зазначалося, при створенні підприємства його стартовим капіталом виступає вартість майна підприємства. На цьому етапі, коли підприємство ще не має зовнішньої заборгованості, капітал підприємства визначається за такою формулою:

Власний капітал (ВК) (початковий капітал) = вартість активів за балансом ВА, тобто:

Власний Капітал = Вартість Активів

Здійснюючи господарську діяльність, підприємство завжди використовує залучені кошти, тобто створює борги. Тоді власний капітал визначається як різниця між вартістю його майна і борговими зобов'язаннями. Формула, за якою обчислюється власний капітал набуває такого вигляду:

Власний Капітал = Активи - Боргові Зобов'язання

Тобто власний капітал – це частина активів підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. Головна мета функціонування капіталу – це його рух. Протягом поточної діяльності підприємства форма його капіталу постійно змінюється. Ці зміни стосуються

збільшення (зменшення) як абсолютного розміру капіталу, так і окремих його складових. Постійно здійснюється перетворення одних ресурсів на капітал, інших – на товар або інші види цінностей.[8, с.59]

Капітал – це специфічна категорія, яка несе різне навантаження залежно від:

- етапів життєвого циклу підприємства (статутний і додатковий капітал);

- джерела формування (власний і залучений);

- характеру обороту та ліквідності (основний і оборотний);

- методів визначення (гранична вартість капіталу).

Власний капітал є:

- основним початковим та безстроковим джерелом фінансування господарської діяльності підприємства,
- джерелом погашення збитків підприємства,
- показником, що використовуються для оцінки фінансового стану підприємства, оскільки він демонструє, з одного боку, ступінь фінансової самостійності підприємства, а з іншого - ступінь кредитоспроможності підприємства.

Функції власного капіталу:

1. Заснування та введення в дію
2. Відповідальність та гарантії
3. Забезпечення життєдіяльності підприємства
4. Забезпечення кредитоспроможності
5. Фінансування та забезпечення ліквідності
6. Забезпечення незалежності
7. База для нарахування дивідендів
8. Управління та контроль, реклама

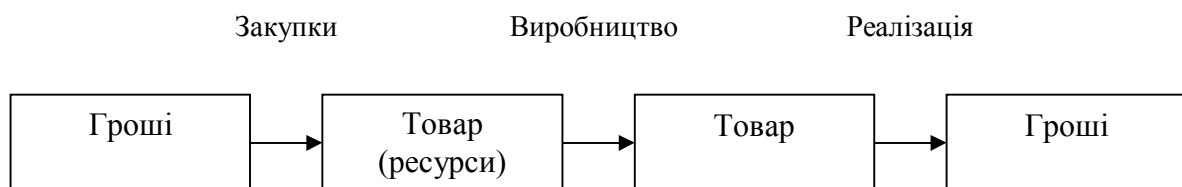

Мал. 1.1 Принципи формування капіталу підприємства

Проте капітал - це не тільки самозростаюча вартість і специфічні капіталістичні відносини. Капітал є завжди рух самозростаючої вартості в просторі і часі. Рухом капіталу є його кругообіг і обіг (кругооборот і оборот) .

Кругооборот капіталу - послідовний рух, протягом якого капітал проходить три стадії (обіг, виробництво, обіг), набуває трьох функціональних форм (грошової, виробничої і товарної) і виконує певні функції. Стадії кругообороту промислового капіталу відображає формула(1)

$$\begin{array}{ccc}
 & \nearrow & \text{ЗВ} \\
 \text{Г} - \text{Т} & & \dots \text{В} \dots \text{Т}' - \text{Г}' \quad (1) \\
 & \searrow & \text{РС}
 \end{array}$$

Мал 1.2. Індивідуальний кругооборот капіталу

Перша стадія. Рух капіталу починається зі стадії обігу, на якій капітал виступає у грошовій формі (Г) і виконує функцію забезпечення виробництва засобами виробництва (ЗВ) та робочою силою (РС); тобто змістом цієї стадії є створення передумов виробництва додаткової вартості(1.1)

$$\Gamma - T \begin{array}{l} \nearrow \text{ЗВ} \\ \searrow \text{РС} \end{array} \quad (1.1)$$

Друга стадія. Після того як уже створенні умови для початку виробництва, починається рух капіталу безпосередньо на стадії виробництва (В). На цьому етапі капітал виступає у виробничій (або продуктивній) формі і виконує функцію виробництва товарів і створення вартості, невід'ємною частиною якої повинна бути додаткова вартість (1.2)

$$\Gamma - T \begin{array}{l} \nearrow \text{ЗВ} \\ \searrow \text{РС} \end{array} \quad \dots \text{В} \dots \Gamma' \quad (1.2)$$

Третя стадія. Одержання підприємцем вартості та додаткової вартості неможливе, якщо капітал, тепер уже у новій функціональній формі - товарній, знову, як і на першій стадії, не пройде сфери обігу. Основною функцією капіталу в товарній формі є реалізація виробленого товару (Т') й отримання певної суми грошей (Г'), яка кількісно дорівнює Г (первісно авансовані гроші) та Аг, що і є, за визначенням К. Маркса, додатковою вартістю(1.2)

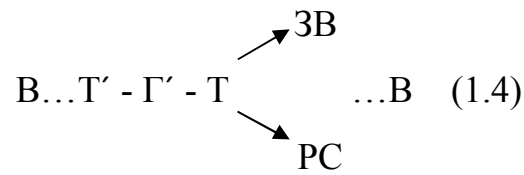
$$T' - \Gamma' \quad (1.2)$$

Як видно, кругооборот відбувається нормально лише за умови, якщо його різні стадії без затримок переходять одна в одну. В іншому випадку це загрожує дестабілізацією економіки. [7, с.211]

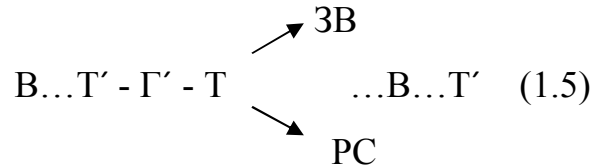
Рух капіталу не припиняється із завершенням одного кругообороту, він постійно повторюється. У кожному кругообороті промисловий капітал послідовно набуває трьох функціональних форм, кожна з яких здійснює власний кругообіг, які представленні формулами(1.3)

$$\Gamma - T \begin{array}{l} \nearrow \text{ЗВ} \\ \searrow \text{РС} \end{array} \quad \dots \text{В} \dots T' - \Gamma' \quad (1.3)$$

2) Кругооборот продуктивного (виробничого) капіталу(1.4)

3) Кругооборот товарного капіталу(1.5)

1) Кругооборот грошового капіталу:

Кругооборот капіталу, який розглядається не як окремий акт, а як постійно поновлюваний процес, називається оборотом капіталу. Він вимірюється часом і швидкістю.[4, с.41]

Час обороту капіталу - це період, протягом якого ресурси проходять сфери виробництва та обігу і повертаються до вихідної (грошової) форми. Час обороту капіталу складається з двох частин: 1) часу виробництва; 2) часу обігу. Час виробництва включає в себе робочий період, перерви у процесі праці, час у виробничих запасах, а час обороту - час продажу, придбання продукції та час придбання факторів виробництва.

Швидкість обороту капіталу. Оскільки час обороту індивідуальних капіталів неоднаковий (у деяких галузях він триває кілька років, а в деяких - значно менше і може тривати кілька місяців, тижнів або днів), то для здійснення аналізу швидкості обороту необхідно мати якусь загальну міру. Такою мірою прийнято вважати рік -360 днів. Швидкість обороту капіталу вимірюється кількістю оборотів за рік:

$$N = 360/o, \text{ або } n = 0/o,$$

де n - кількість оборотів за рік;

360 - кількість днів у році;

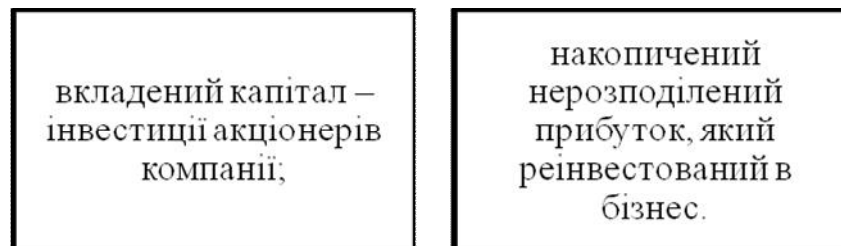
o - тривалість одного обороту.

Підприємці завжди намагаються скоротити час обороту капіталу або прискорити швидкість його обороту, оскільки при тій самій величині

авансованого капіталу це дасть можливість отримувати більше додаткової вартості. Чинниками, які визначають швидкість обороту промислового капіталу, є його структура та спосіб перенесення вартості на товари.[20, с.63]

Власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

В міжнародній практиці ведення бухгалтерського обліку власний капітал розглядається як капітал, вкладений акціонерами компанії, і включає два джерела:

Цим і обґрунтовується дефініція, запропонована Дж. Сигелом, як зацікавленість власників в капіталі підприємства, представлена капітальними внесками та нерозподіленим прибутком.

Сопко В.В. наголошує на правову сторону досліджуваної економічної категорії, обґрунтовуючи власний капітал як вартісний вираз права особи на засоби підприємства, що є суттєвим при обліковому відображенні. [54, с.189]

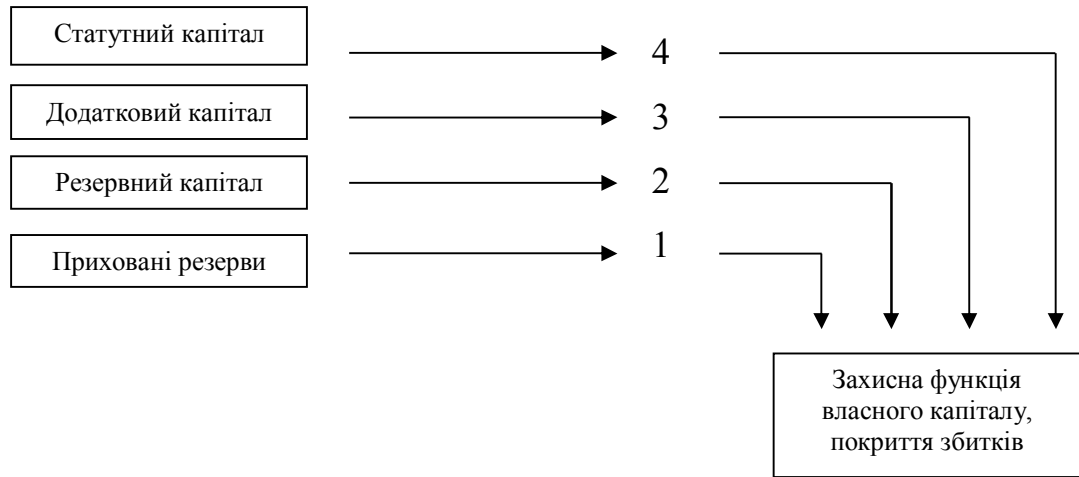
Виходячи з того, що сутність будь-якої категорії проявляється через функції, які вона виконує, доцільно розглянути функції власного капіталу.

Найбільш поширеною є функція відповідальності і захисту прав кредиторів, адже відображений в балансі підприємства власний капітал є для зовнішніх користувачів мірилом відносин відповідальності на підприємстві, а також захистом кредиторів від втрати капіталу. Тобто власний капітал є гарантією захисту прав кредиторів і критерієм відповідальності.

Тому гарантійна функція, яку виділяє колектив авторів під редакцією Ф.Ф. Бутинця [9, с.450], є співзвучною з функцією відповідальності і захисту прав кредиторів, визначеною іншими авторами.

Крім гарантії для зовнішніх користувачів, власний капітал виконує захисну функцію – показує, яке значення має власний капітал для власників.

Чим більший власний капітал, тим краще захищеним є підприємство від впливу загрозливих для його існування факторів, оскільки саме за рахунок власного капіталу можуть покриватися збитки підприємства.

Мал. 1.3. Порядок реалізації захисної функції власного капіталу

Важливою є також функція довгострокового фінансування – внески у власний капітал можуть використовуватися для фінансування операційної та інвестиційної діяльності підприємства, а також для погашення заборгованості за позиками, протягом тривалого періоду часу.

Крім того, власний капітал служить базою для нарахування дивідендів і розподілу майна, що є важливим для захисту корпоративних прав власників та ефективного розподілу до того чи іншого фонду підприємства.

З данною функцією переплітається функція компенсації понесених збитків – тимчасові збитки мають погашатись за рахунок власного капіталу.

При виході засновника з товариства та при ліквідації підприємства визначається частка кожного засновника при розподілі прибутку та збитків, а також у майні підприємства, тим самим реалізується регулятивна функція.

Функція довготермінового кредитування – перебуває в розпорядженні підприємства необмежений час – є аналогічна до функції довгострокового фінансування, використання останнього терміну є більш доцільнішим, зважаючи на обмеженість кредитування.

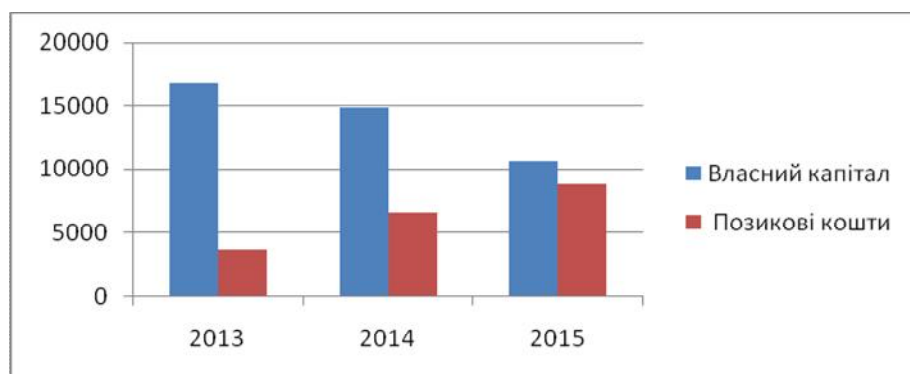
Власний капітал у частині статутного є фінансовою основою для початку діяльності нового суб'єкта господарювання – функція заснування та введення в дію підприємства або основоположна.[10, с.97]

Функція самостійності та влади передбачає, що розмір власного капіталу визначає ступінь незалежності та впливу його власників на підприємство. Частка ж власного капіталу в активах є показником платоспроможності підприємства, що вказує на іншу важливу функцію – кредитоспроможності – у разі надання кредиту, за інших рівних умов, перевагу надають підприємствам з меншою кредиторською заборгованістю і більшим власним капіталом.

Крім того, власний капітал фінансує ризикові проекти, під які важко залучити кошти сторонніх інвесторів, що відображає функція фінансування ризику.

Ще однією функцією виступає рекламна (репрезентативна) функція – солідний статутний капітал (власний капітал) підприємства створює підґрунтя для довіри до нього не тільки з боку інвесторів, а й з боку постачальників факторів виробництва і споживачів готової продукції.

Власний капітал служить фактором, що впливає на управління товариством, адже через нього визначається організаційна структура підприємства і тим самим реалізується організаційна функція, а також функція управління та контролю. [20, с.35]

Мал. 1.4. Частка власного капіталу у порівнянні з позичковим капіталом певного підприємства

За основу бухгалтерського трактування сутності категорії “власний капітал” слід прийняти не окрему характеристику капіталу, а його системні властивості, що проявляються через функції, які виконують окремі складові елементи власного капіталу. Тому окремого розгляду потребує питання складових частин власного капіталу.

Структуру власного капіталу можна представити різними шляхами, залежно від того, як трактується природа самого капіталу. За П(С)БО 5 власний капітал включає такі структурні елементи:

- статутний капітал;
- пайовий капітал;
- додатковий вкладений капітал;
- інший додатковий капітал;
- резервний капітал;
- нерозподілений прибуток;
- неоплачений капітал; вилучений капітал. [50, с.63]

Класифікація капіталу підприємства

Класифікаційні ознаки	Види капіталу
1. За належністю підприємству	-власний; -залучений
2. За метою використання	-продуктивний; -позиковий; -спекулятивний
3. За формою інвестування	-капітал в фінансовій формі; -капітал в матеріальній формі; -капітал в нематеріальній формі
4. За об'єктом інвестування	-основний; -оборотний – чим вища частка тим швидше обертається;
5. За формою перебування в процесі кругообігу	-капітал в грошовій формі; -капітал у виробничій формі; -капітал у товарній формі
6. За терміном залучення	-довгостроковий; -короткостроковий;
7. За рівнем ризику	-безризиковий; -середньоризиковий;

	-високоризиковий;
8. За формою власності	-приватний; -державний
9. За організаційно-правовою формою діяльності	-акціонерний; -пайовий; -індивідуальний
10. За характером використання в господарському процесі	-працюючий; -непрацюючий («мертвий»)
11. За характером використання власниками	-капітал, що споживається ("проїдається"); -капітал, що нагромаджується (реінвестується)
12. За джерелами формування	-внутрішній; -зовнішній;
13. За відповідністю правовим нормам функціонування.	-легальний; -«тіньовий»
14. За національною належністю власників	-вітчизняний; -іноземний;
15. Відповідно до частки балансу	-реальний капітал (включає основні та оборотні засоби); -абстрактний капітал – сума пасиву балансу;

За даними досліджень О.І. Пилипенка [13, с.38] більшість вчених пропонують класифікувати власний капітал за його складом. У результаті проведених досліджень він дійшов висновку, що це є одностороннім висвітленням і тому пропонує класифікацію за формою та рівнем відповідальності. Класифікація власного капіталу за формою дозволяє визначити частину капіталу, який був інвестований засновниками; одержаний безоплатно; зароблений протягом звітного періоду.

Класифікація за рівнем відповідальності дає змогу ранжувати капітал на юридично закріплений в установчих документах та нерегламентований як обов'язковий чинним законодавством. Якщо виходити з позиції джерел формування власного капіталу, то до основних джерел належать суми, внесені акціонерами, нерозподілений прибуток, безоплатно отримані активи і суми переоцінок. Така класифікація власного капіталу є базовою для відображення у бухгалтерському обліку будь-якого підприємства.

За вимогами законодавства власний капітал включає зареєстрований капітал (статутний капітал) та незареєстрований капітал, який формується безпосередньо в процесі діяльності підприємства (резервний капітал,

додатковий капітал, нерозподілений прибуток). За рівнем оплати оголошеного капіталу – оплачений та неоплачений.[47, с.64]

З фінансово-економічної точки зору на основі мінливості можна розділити постійні та змінні складові власного капіталу. Постійним є статутний капітал, якій відображається в балансі в постійному розмірі та залишається незмінним до рішення загальних зборів товариства про його збільшення чи зменшення. Саме необхідність обов'язкового рішення загальних зборів щодо його зміни дає можливість визнавати його (умовно) постійним. Інша частина складає перемінна складова власного капіталу, яка звичайно змінюється із року в рік та до якої відносять резервні капітали та фінансові результати господарської діяльності.[48, с.217]

За ступенем прозорості для зовнішніх користувачів власний капітал можна поділити на:

- номінальний, який відповідає вартості розподілених серед власників майнових часток.
- розрахунковий.

Якщо до номінального капіталу додати інші змінні частини, такі як додатковий, та резервний капітали, резерви, сформовані за рахунок прибутку та фінансові результати за звітній період, отримаємо розрахунковий власний капітал.

Враховуючи економічну природу власного капіталу, в його структурі доцільно виділити наступні складові: вкладений та накопичений капітал, що дає можливість визначити його як об'єкт бухгалтерського обліку.

Ключовою ознакою елементів капіталу першої групи є наявність реальних активів, переданих в обмін на корпоративні права, що пов'язані з можливістю брати участь в управлінні і розподілі прибутку, майна підприємства [13, с. 64].

З такого підходу випливає заборона на збільшення власного капіталу за рахунок внесення фіктивних активів, штучного збільшення дебіторської заборгованості тощо.

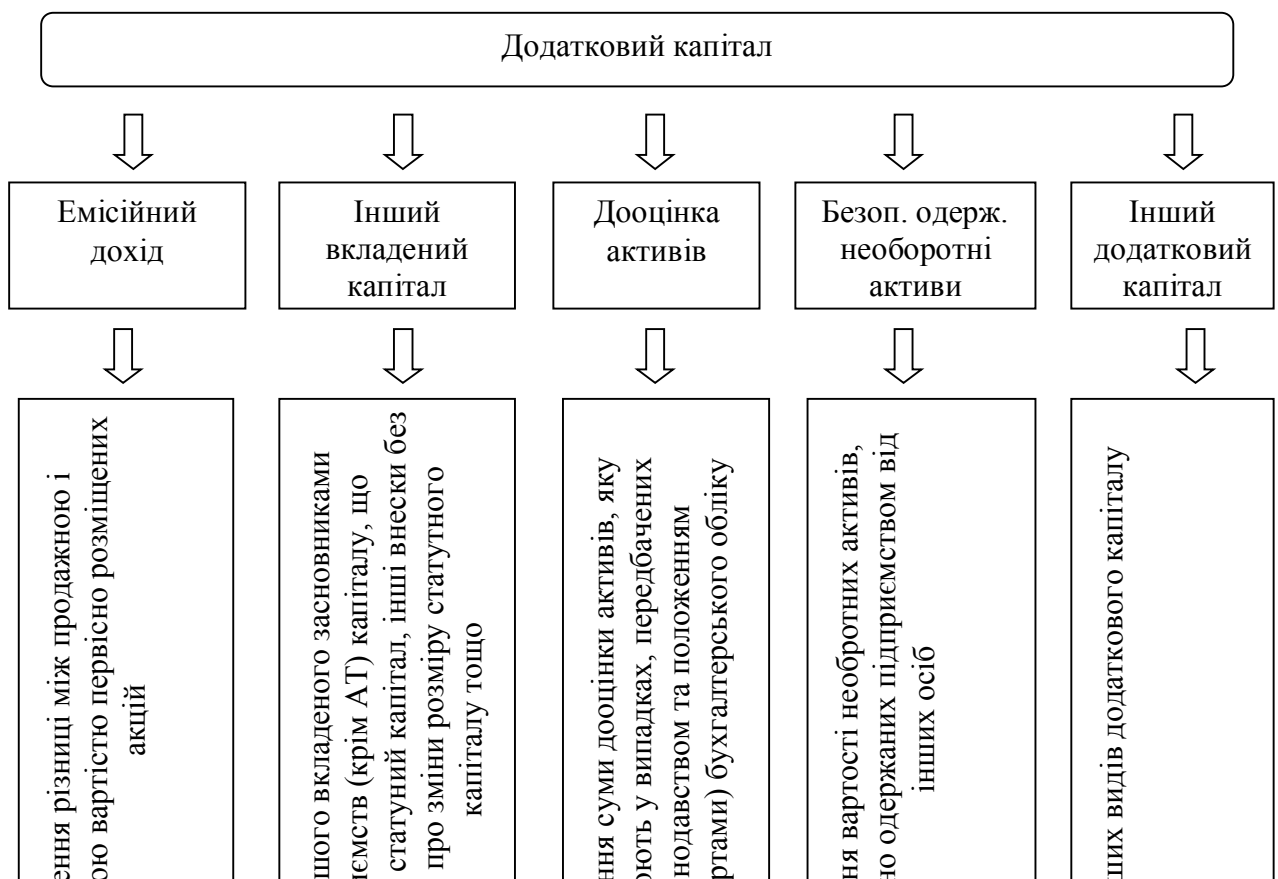
Вирішення протиріч між юридичним оформленням внесків у капітал полягає в застосуванні в системі бухгалтерського обліку і фінансової звітності коригувальних показників: неоплачений капітал та вилучений капітал.

Ці показники відображають рух власного капіталу у процесі його формування й управління ним, і є технічно регулюючими щодо вкладеного капіталу:

$$\text{Вкладений капітал} = \text{Статутний капітал} + \text{Додатково вкладений капітал} - \text{Неоплачений капітал} - \text{Вилучений капітал}$$

Слід зазначити, що за економічним змістом внески до статутного, пайового і додатково вкладеного капіталу є абсолютно однорідними елементами, розходження лише в юридичній формі, що обумовлює їхнє виникнення [10, с. 147].

Функції статутного і додаткового капіталів – різні. Статутний капітал – це первісне джерело інвестування і формування майна підприємства. На відміну від додаткового капіталу, статутний капітал забезпечує регулювання відносин власності та управління підприємством, його розмір не може бути меншим за встановлену законодавством суму.

Мал. 1.5. Структура додаткового капіталу

Статутний капітал – це зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства. Законодавство України передбачає мінімальні обсяги статутних капіталів, нижче від яких державна реєстрація підприємства не допускається. Ці мінімальні розміри не є сталими. Через інфляційні процеси в економіці вони нерідко змінюються у законодавчому порядку.

Друга група елементів власного капіталу – накопичений капітал – формується внаслідок діяльності підприємства. Це накопичений (зароблений) капітал з його основними елементами. По суті, нерозподілений прибуток – це накопичений за увесь час діяльності підприємства результат його діяльності, а всі інші елементи цього виду капіталу є видозміненими формами такого результату.[34, с.403]

Тобто у складі власного капіталу можуть бути виділені дві основні складові: інвестований капітал, тобто капітал, вкладений власниками в підприємство; і накопичений капітал, тобто капітал, створений на підприємстві понад того, який був спочатку авансований власниками.

Інвестований капітал включає номінальну вартість простих і привілейованих акцій, а також додатково оплачений (понад номінальну вартість акцій) капітал. До даної групи звичайно відносять і безоплатно отримані цінності. Перша складова інвестованого капіталу представлена в балансі статутним капіталом, друга – додатковим капіталом (у частині

отриманого емісійного доходу), третя – додатковим капіталом (у частині безоплатно отриманого майна) чи фондом соціальної сфери.[22, с.38]

Накопичений капітал знаходить своє відображення у вигляді статей, що виникають у результаті розподілу чистого прибутку (резервний капітал, нерозподілений прибуток, інші аналогічні статті). Незважаючи на те, що джерело утворення окремих складових накопиченого капіталу одне – нерозподілений прибуток, цілі і порядок формування, напрямки і можливості використання кожної його статті істотно відрізняються.

Капітал відповідно до фінансової концепції представляє собою інвестовані кошти або інвестовану купівельну спроможність, тобто це частина активів підприємства, що залишається після вирахування усіх його зобов'язань, тобто капітал є синонімом чистих активів або власного капіталу підприємства.[7, с.65]

За фізичною концепцією капітал розглядається як продуктивність підприємства (наприклад, в одиницях продукції за день). За концепцією збереження фінансового капіталу прибуток вважається отриманим, якщо сума чистих активів на кінець періоду перевищує суму чистих активів на початок періоду після здійснення будь-яких виплат власникам.

За концепцією збереження фізичного капіталу прибуток вважається заробленим, якщо виробнича потужність або продуктивність підприємства на кінець періоду перевищує виробничу потужність на початок періоду після здійснення будь-яких виплат власникам.[11]

В результаті проведеного дослідження, з урахуванням особливостей трактувань поняття «капітал» з часів зародження економічної думки до сучасного часу, та з урахуванням особливостей сучасної економічної думки, пропонується наступне визначення:

«Капітал – це сукупність грошових, матеріальних і нематеріальних активів господарюючого суб'єкта, які мобілізовані з різних джерел і що беруть участь в операційних та інвестиційних процесах з метою отримання доходу та/або максимізації ринкової вартості активів підприємства».

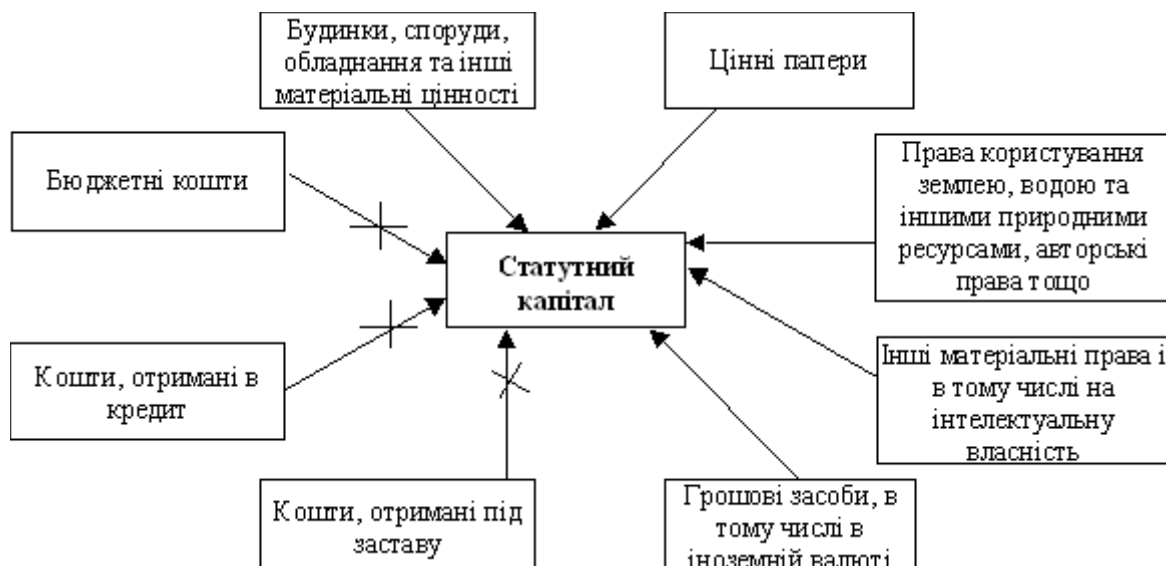
Таким чином удосконалено трактування сутності категорії “власний капітал” із застосуванням функціонального підходу. Під власним капіталом слід розуміти фізичні, фінансові та інтелектуальні ресурси, вкладені власником (засновником) підприємства, з обов’язковим дотриманням відповідальності і захисту прав кредиторів задля забезпечення довгострокового фінансування, ліквідності та кредитоспроможності підприємства і ефективного управління підприємством в цілому.

2. ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ЗАРЕЄСТРОВАНОВОГО КАПІТАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ РІЗНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ

Статутний капітал, за трактовкою П(С)БО 5 - це зафіксована у установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємств. З правової точки зору статутний фонд підприємства - це виокремлені підприємству або залучені іншим законним способом фінансові ресурси, що закріплені за підприємством на правах власності або повного господарського ведення.

Статутний фонд підприємства в господарській практиці виконує усі вказані вище функції власного капіталу, але головними можна вважати такі:

- бути джерелом створення основних і оборотних коштів нового підприємства, необхідних для його функціонування;
- бути стабільною гарантією мінімального розміру майна підприємства для кредиторів і інвесторів;
- бути розрахунковою базою розподілу доходів власників підприємства.

Таб. 2.1. Порядок формування статутного капіталу

Умовні позначення:

—▶ Дозволено формування статутного капіталу законодавством

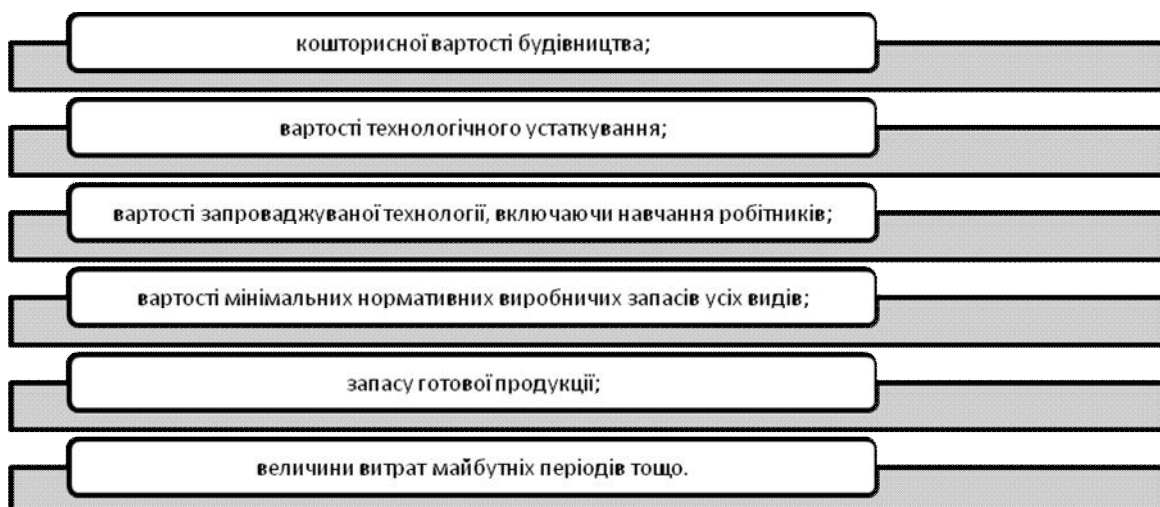
✕▶ Забороняється використовувати для формування статутного капіталу

Розмір статутного капіталу суб'єкта господарювання визначається власниками (учасниками) підприємства і зумовлюється функціями, які на нього покладені та вимогами законодавства. Порядок і джерела формування статутного капіталу залежать від типу підприємства і форми власності, на основі якої функціонує підприємство. Українським законодавством регулюються мінімальний розмір статутного капіталу та вимоги до його фактичної оплати таким чином:

- для акціонерних товариств - це 1250 мінімальних заробітних плат, встановлених на момент реєстрації АТ. Засновники АТ здійснюють свої внески у статутний фонд згідно зі статутом, усі інші акціонери роблять внески згідно з договором купівлі акцій;
- для приватних підприємств розмір статутного капіталу не встановлюється, як і вимоги до його повної оплати.

Статутний капітал призначений для утворення основних і оборотних активів підприємства, тому його розмір визначається специфікою галузі, масштабами бізнесу, економічним бар'єром входження в галузь.[12, с.241]

Розмір статутного капіталу новоствореного підприємства розраховується підсумовуванням наступних витрат (мал.2.2)

(Мал 2.1)

З іншого боку, сам розмір мобілізованого статутного капіталу впливає на господарську діяльність підприємства тим, що він, як матеріальна гарантія повернення кредиту, у значній мірі визначає можливості зовнішнього фінансування. Слід відзначити також вплив величини статутного капіталу на ділову репутацію суб'єкта господарювання, що є взагалі дуже важливим чинником підприємницької діяльності.[15, с.167]

Майном засновників підприємства, яке вноситься у статутний капітал можуть бути:

- грошові кошти засновників;
- машини, устаткування, матеріали, земельної ділянки (за наявності ринку землі);
- права на інтелектуальну власність (відкриття, патенти, ліцензії, наукові звіти, гудвіл);
- цінні папери.

Оцінка основних капіталів, які вносяться у статутний капітал, здійснюється за залишковою вартістю за даними бухгалтерського обліку тієї організації, звідкіля надходять майно. Оцінка іншого майна здійснюється за ціною його придбання. В окремих випадках, законодавством дозволена оцінка високоліквідного дефіцитного майна за його ринковою вартістю.

Цінні папери, що належать засновникам і передаються у статутний капітал, оцінюються за вартістю придбання.[18]

Нематеріальні активи передаються у статутний капітал як право користування ними і оцінюються на договірній основі між засновниками.

Статутний капітал підприємства змінюється відповідно до зміни його фінансової стратегії або при приведенні у відповідність балансової вартості активів підприємства з їх ринковою вартістю. Також здійснюється рух у середині самого статутного капіталу через зміни у співвідношенні оплаченої і неоплаченої частин статутного фонду.

Статутний капітал підприємства реєструється і вказується у повному розмірі за позицією пасиву балансу "Статутний капітал", але фінансова

діяльність має реальним джерелом фінансування лише фактично оплачену його частину. Співвідношення оплаченої і неоплаченої частин статутного фонду характеризує власні фінансові можливості підприємства. Умова оплатності статутного фонду в певні терміни націлена на підвищення фінансової стійкості підприємства і закріплена законодавчо, зокрема Законом "Про господарські товариства". Для усіх видів товариств (АТ, ТОВ і ін.) акції і внески повинні бути цілком оплачені протягом року після реєстрації статуту. У противному випадку засновник штрафується і недоліком українського законодавства є саме не виправдано низькі ставки штрафу. Кількісно співвідношення оплаченої і неоплаченої частин статутного фонду розраховується по пасиву балансу і стандарту бухгалтерського обліку № 4 «Звіт про власний капітал». У балансі підсумкова сума власних засобів зменшуються на суму неоплаченого капіталу.[64]

Порядок формування статутного фонду підприємств різних типів залежно від виду власності наведений у таблиці 2.2

Таб. 2.2.

Формування статутного капіталу на підприємствах основних організаційно-правових форм

Організаційно-правова форма підприємства	Назва статутного капіталу	Порядок формування капіталу
Відкриті та закриті акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю	Статутний капітал	Сума часток засновників, визначених засновницькими документами
Повні товариства, товариства на довірі (командитні)	Складовий капітал	Сукупність внесків учасників
Державні комерційні підприємства	Статутний капітал	Сукупність виділених підприємству державним (муниципальним) органом основних та оборотних засобів

Підприємства, засновані на власності об'єднання громадян	Пайовий капітал	Сукупність пайових внесків членів для спільного здійснення підприємницької діяльності
--	-----------------	---

Статутний капітал державних підприємств формується коштами бюджетів відповідних рівнів. У переважній більшості державні підприємства створюються не виключно бюджетним фінансуванням, а за частковою участю держави в капіталі підприємства. Приведення статутного фонду таких підприємств до необхідних розмірів здійснюється або за рахунок прибутку від діяльності, або за рахунок бюджетних грошей з відповідного бюджету (за статтею бюджету "фінансування капітальних вкладень"), або у порядку внутрішньогалузевого перерозподілу бюджетних коштів органом державної влади вищого рівня.

Статутний капітал колективних підприємств (товариств) утворився як при приватизації або оренді підприємства, так і в разі об'єднання коштів власників при створенні нового підприємства. У перших двох випадках колективне підприємство одержало статутний фонд колишнього державного підприємства з вже сформованим розміром і структурою й у подальшому під час господарської діяльності повинно його оптимізувати під відповідний бізнес. Статутний капітал нового колективного підприємства формується виключно за домовленістю власників (ТОВ) або новою емісією акцій (АТ).

Статутний капітал приватного підприємства формується коштами його власника відповідно до потреб підприємницької діяльності.

Найбільш складною формою утворення статутного капіталу є корпоративна форма організації капіталу, яка використовує закріплення частки статутного капіталу за кожним власником шляхом емісії корпоративних прав.[22, с.38]

Корпоративними правами (акціями, частками у статутному капіталі ТОВ і паями) називаються права власників підприємства на частку (пай) у статутному капіталі юридичної особи, на отримання частини прибутку

підприємства пропорційно належним правам та отримання частини активів при ліквідації підприємства також пропорційно належним правам.

Емітентом корпоративних прав для формування статутного капіталу акціонерного товариства залежно від форми власності підприємства виступає або держава (для державного підприємства), або підприємство-юридична особа, яке формує власний капітал і від власного імені розміщує корпоративні права та приймає на себе відповідні зобов'язання. Корпоративні права (акції, паї) оцінюються за номінальною вартістю, балансовою вартістю, балансовим курсом, емісійним курсом, ринковим курсом.[22, с.231]

Номінальна вартість акції (частки) - це вартість цінного паперу, зафіксована у проспекті емісії (у свідоцтві учасника) і яка враховується у всіх випадках, коли утримувач корпоративних прав реалізує свої права як власника підприємства. Сукупна номінальна вартість випущених корпоративних прав утворює статутний (номінальний) капітал юридичної особи

$$\mathbf{ВН=СК/Ч} \text{ (2.1)}$$

де **ВН** – номінальна вартість корпоративних прав, грн;

СК – розмір статутного капіталу, тис. грн;

Ч – кількість емітованих корпоративних прав, шт.

Балансова вартість корпоративних прав (розрахункова) характеризує їх бухгалтерську вартість і дорівнює розміру власного капіталу, який припадає на одну випущену акцію (пай) і порівняно під час з номінальною вартістю характеризує приріст власного капіталу під час господарської діяльності.

$$\mathbf{ВБ=ВК/Ч} \text{ (2.2)}$$

де **ВБ** – балансова вартість корпоративних прав, грн;

ВК – власний капітал (за балансом) тис. грн.

Балансовий (розрахунковий) курс корпоративних прав характеризує інвестиційну привабливість емітента порівнянням статутного та нарощеного

капіталу підприємства і при новій емісії прав береться за основу для встановлення курсу емісії.

$$\mathbf{KB} = (\mathbf{BK} / \mathbf{СК}) * 100\% \quad (2.3)$$

Для підвищення обґрунтованості балансового курсу корпоративних прав до розрахунків долучаються приховані резерви (збитки) звітного періоду і визначається скоригований балансовий курс.

$$\mathbf{КБС} = ((\mathbf{BK} + \mathbf{ПР}) / \mathbf{СК}) * 100\% \quad (2.4)$$

де **КБС** – балансовий курс скоригований;

ПР – приховані резерви (збитки).

Емісійний курс акцій - це курс, за яким акції (облігації) розміщуються на первинному ринку цінних паперів, виходячи з емісійної та номінальної вартості цінного паперу.

$$\mathbf{КЕ} = (\mathbf{ВЕ} / \mathbf{ВН}) * 100\% \quad (2.5)$$

де **КЕ** – курс емісії;

ВЕ – емісійна вартість цінного паперу, грн.

Емісійна вартість цінних паперів нижньою межею має номінальну вартість, а верхньою - ціну, встановлену з огляду на інвестиційні якості цінного паперу (дохідності та ризикованості). Нижче за номінальну вартість, згідно з законодавчих обмежень, акції продаватись не можуть. З іншого боку - емісійна ціна повинна відшкодовувати витрати на проведення емісії, тобто для емітента емісійна ціна не може бути нижчою ніж номінальна ціна плюс витрати на емісію. До таких витрат належить оплата послуг фінансових посередників на розміщення акцій, оплата незалежного аудиту та реєстраторських послуг, витрати на бланки цінного паперу при документарній формі емісії, витрати на рекламу емісії, оплата державного мита при реєстрації емісії в розмірі 0,1 % від суми емісії.

Обґрунтування курсу емісії ускладнюється врахуванням попиту інвесторів на придбання акції: завищений курс емісії несе у собі загрозу неповного розміщення емісії. Водночас, висока фактична ціна продажу акції при первинному розміщенню мобілізує для підприємства додатковий капітал

понад зареєстрований статутний - емісійний дохід, який відображається у балансі як додатковий вкладений капітал. Курс емісії додаткового випуску акцій чи інших корпоративних прав (паїв) достатньо обґрунтовано може розраховуватись з огляду на скориговані на приховані резерви балансової вартості акцій попереднього випуску, тому, що інвестор крім частки у статутному капіталі отримує також частку додаткового капіталу підприємства.

Такий підхід застосовується також при збільшенні статутного капіталу ТОВ залученням нового інвестора, коли новий власник окрім номінальної вартості частки у статутному капіталі сплачує ажю як еквівалент наявного додаткового капіталу ТОВ, тобто сформованих у попередні періоди резервів підприємства. Для підприємства емісійний дохід (ажю) вигідний створенням власного капіталу, на який не потрібно нараховувати дивіденди.[60, с.132]

На економічному зв'язку розміру курсу емісії акцій з дивідендами підприємство повинно будувати своє самофінансування та дивідендну політику. Якщо підприємство орієнтується на самофінансування і прибуток спрямовується переважно на збільшення статутного капіталу, то зовнішнє фінансування скорочується і курс емісії встановлюється мінімальним. При зменшенні рефінансування прибутку (що означає високі дивіденди) курс емісії буде високим для отримання збільшеного ажю, яким поповнюється додатковий капітал.

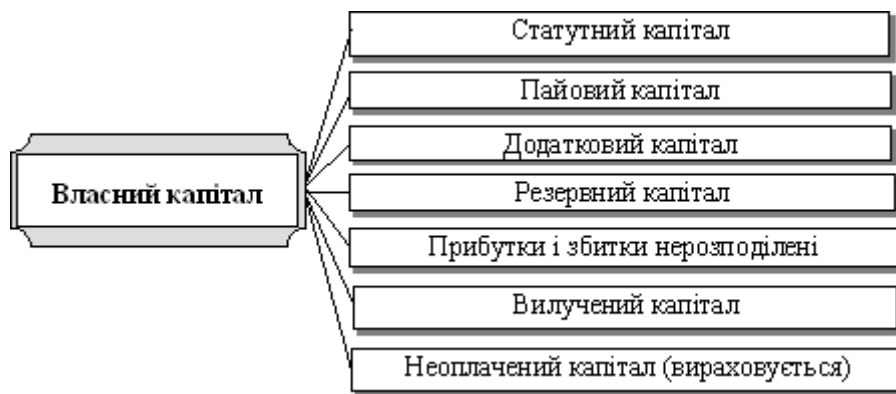
Ринковий курс акцій - це вартість продажу акцій на фондовому ринку (біржовому традиційному, позабіржових торговельно-інформаційних системах та позабіржовому), яка визначається на основі базових показників дохідності цінного паперу, скоригованих на поточний ринковий попит та пропозицію цього паперу. Біржовий ринковий курс акцій встановлюється під час реалізації угод купівлі-продаж і фіксується котируванням за результатами денних торгів. Фінансова діяльність акціонерного товариства, акції якого обертаються на фондовому ринку, націлена на збільшення їх ринкової ціни, що дозволяє розширити джерела додаткового залучення

капіталу шляхом нової емісії акцій, емісією корпоративних облігацій, або підвищити свою кредитоспроможність для банків.[22, с.35]

Отже, вивчення особливостей формування статутного капіталу на підприємствах різних форм власності залишається відкритим і потрібним і на майбутнє. По мірі розвитку українського ринкового простору, потрібно корегувати особливості формування статутних капіталів, згідно вимог часу та ті формування статутних капіталів, згідно вимог часу та загальносвітових підходів. Тільки при таких умовах можуть у повній мірі розвиватися різноманітні форми власності та економіка держави в цілому.

3. ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДОВИХ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

В момент створення підприємства його капітал втілюється в активах, інвестованих засновниками, учасникам і представляє собою вартість майна підприємства. Власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. ВК визначається як різниця між вартістю майна і борговими зобов'язаннями. $K = A - Z$

Мал 3.1. Форми власного капіталу

До Власного капіталу відносять:

Статутний капітал є одним з найважливіших показників, що дозволяють одержати уявлення про розміри і фінансовий стан економічних суб'єктів. Це один з найбільш стійких елементів власного капіталу організації, оскільки зміна його величини допускається в строго визначеному порядку, установленому законодавчо.

Статутний капітал організації - джерело формування засобів організації, які потрібні йому для виконання статутних зобов'язань. Це стартовий капітал для виробничої діяльності з метою одержання надалі прибутку. Статутний капітал являє собою засоби, вкладені власниками підприємства. Власниками підприємства можуть виступати як юридичні, так і фізичні особи, а також окремі приватні особи. [35]

Формування статутного капіталу зв'язано з цілями створення організації і її організаційно-правовою формою. Порядок формування статутного капіталу організацій різних організаційно-правових форм досить

жорстко в даний час регулюють закони України. Крім того, ряд підзаконних актів регламентує дія по бухгалтерському відображенню цього процесу.

Однієї з найпоширеніших форм підприємницької діяльності сьогодні є акціонерне товариство.

Можна виділити три основні функції, що виконує статутний капітал акціонерного товариства:

- 1) є майновою основою діяльності товариства, тобто первісним (стартовим) капіталом;
- 2) дозволяє визначити частку (відсоток) участі засновника (акціонера, учасника) у товаристві, оскільки їй відповідає кількість голосів учасника на загальних зборах і розмір його доходу (дивіденду);
- 3) гарантує виконання зобов'язань товариства перед третіми особами, тому законодавством установлений його мінімальний розмір. Відповідно до законодавства України акціонерним товариством визнається комерційна організація, статутний капітал, якої поділений на визначене число акцій, що засвідчують обов'язкові права учасників товариства (акціонерів) стосовно товариства. Порядок створення і правове положення акціонерних товариств визначені Законом України "Про акціонерні товариства". [1, с.68]

Юридично власність акціонерного товариства не є власністю акціонерів, а саме воно не залежить від окремих фізичних осіб, що володіють акціями. Акціонери не відповідають по боргових зобов'язаннях товариства і не несуть фінансового збитку, якщо акціонерне товариство збанкрутувало, і його борги перевищують вартість реалізованого майна.

Розмір власного капіталу товариства дорівнює розміру перевищення балансової вартості активів товариства над балансовою вартістю його зобов'язань.

Якщо за даними річної фінансової звітності, яка подається на затвердження загальними зборами, власний капітал буде менше статутного капіталу товариства, до порядку денного річних загальних зборів повинно включатися питання про перетворення або ліквідацію товариства, зменшення статутного капіталу товариства, залучення додаткових коштів, санацію товариства, яка керується боржником, або вжиття інших заходів.

Відповідно до діючого законодавства, внеском у статутний капітал товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі чи майнові права або інші права, що мають грошову оцінку.

Пайовий – сукупність коштів фізичних та юридичних осіб, добровільно розміщених у товаристві для здійснення його фінансово-господарської діяльності. ПК складається із сум пайових внесків членів споживчого товариства, житлово-будівельних кооперативів, кредитних спілок, колективних с/г підприємств.

Пайовий капітал – це сума пайових внесків членів спілок та інших підприємств, передбачена установчими документами.

Дані про “Пайовий капітал” використовуються кредитними спілками, колективними підприємствами, підприємствами споживчої кооперації тощо, в яких частина власного капіталу формується у вигляді пайових внесків.

Джерелами формування пайового капіталу є обов'язкові та додаткові пайові внески, які надходять від індивідуальних та колективних членів акціонерного товариства.

Загальними зборами пайовиків визначаються розміри обов'язкових пайових внесків, виходячи із потреби у власних оборотних коштах. Поверненню пайовикам підлягають обов'язкові пайові внески при вибутті з числа членів даного підприємства або при ліквідації підприємства. Сума, що підлягає поверненню, визначається з урахуванням боргових зобов'язань підприємства та його фінансового стану.[9, с.314]

Для обліку пайового капіталу, тобто вартості основних і оборотних засобів підприємств, на яких воно розпайоване (приватні орендні

підприємства, акціонерні товариства, спілки власників тощо) призначено рахунок 40 “Зареєстрований капітал”.

Рахунок 40 “Зареєстрований капітал” призначений для обліку й узагальнення інформації про суми пайових внесків членів споживчого товариства, колективного сільськогосподарського підприємства, житлово-будівельного кооперативу, кредитної спілки та інших підприємств, що передбачені установчими документами.

Отже, зареєстрований капітал – це сукупність коштів фізичних і юридичних осіб, добровільно розміщених у товаристві для здійснення його гос-подарсько-фінансової діяльності.

Аналітичний облік за рахунком 40 “Зареєстрований капітал” ведуть за видами капіталу.

Капітал у дооцінках – сума перевищення вартісного продажу акцій над номінальною вартістю (емісійний дохід). ДК складається із доходу, одержаного від розміщення акцій власної емісії за цінами, які перевищують номінальну вартість, ін. Вкладеного капіталу, до оцінки активів, безоплатного одержання необоротних активів.[10, с.150]

Додатковий капітал – це сума, на яку вартість реалізації випущених акцій перевищує їхню номінальну вартість. Додатковий капітал збільшується на суму емісійного доходу.

Таб 3.1

Складові додаткового капіталу

Назва складової	Зміст
Емісійний дохід	Різниця між вартістю реалізації і номінальною вартістю первісно розміщених акцій
Інший вкладений капітал	Фонд іншого вкладеного засновниками підприємства (крім акціонерних товариств) капіталу, що перевищує статутний капітал, інші внески без рішень про зміну величини статутного капіталу та ін.
Накопичені курсові різниці	Різниці між оцінками однакової кількості одиниць іноземної валюти при різних валютних курсах, де валютний курс -

	встановлений НБУ курс грошової одиниці України до грошової одиниці іншої країни.
Безкоштовно отримані необоротні активи	Вартість необоротних активів, безкоштовно отриманих підприємством від інших юридичних або фізичних осіб
Інший додатковий капітал	Інші види додаткового капіталу

У процесі господарської діяльності в підприємства може з'явитися нове майно чи зрости облікова вартість уже наявного, тобто збільшуються розміри активів. Для обліку джерел такого майна чи приросту його вартості в бухгалтерському обліку введено поняття *додаткового капіталу*. Як об'єкт обліку він виник відповідно до змін правил оцінки статей бухгалтерської звітності організацій для відображення інфляційних процесів.

Доходи організації, що відносяться на додатковий капітал, збільшують власний капітал організації, однак не впливають на фінансовий результат діяльності організації в звітному періоді. Наприклад, організація може безоплатно одержати у власність дороге виробниче приміщення, у результаті її майно і капітал будуть мати істотний приріст, однак фінансовим результатом діяльності організації в звітному періоді може стати збиток. Наявність доходів, що включаються не у фінансовий результат діяльності, приймається в розрахунок у податковому обліку: при обчисленні оподаткованого прибутку, доходи що відносяться на додатковий капітал, приєднуються до прибутку, який підлягає оподаткуванню.[12, с.85]

Утворення засобів відбувається шляхом:

1. Приросту вартості необоротних активів (основних засобів, нематеріальних активів, довгострокових фінансових вкладень і інших капітальних вкладень) підприємства в результаті переоцінки;
2. Безоплатно отриманого майна і коштів від юридичних і фізичних осіб;
3. Додаткової емісії акцій чи підвищення номінальної вартості акцій, за рахунок суми різниці між продажною і номінальною вартістю акцій,

вирученої при реалізації їх за ціною, що перевищує номінальну вартість;

4. Приросту вартості необоротних активів, створених за рахунок прибутку чи фондів підприємства;
5. Відображення позитивних курсових різниць по внесках іноземних інвесторів у статутні капітали українських підприємств.

Додатковий капітал може утворюватися не тільки за перерахованими вище причинами. Що включати до складу додаткового капіталу і як його використовувати, вирішують власники підприємства, що розробляють відповідні положення. Ці положення повинні бути затверджені протоколом загальних зборів засновників, після чого закріплюються наказом про облікову політику.

Вилучений капітал – фактична собівартість акцій власної емісії, викуплених товариством у своїх акціонерів. Вилучений капітал не впливає на суму власного капіталу, а лише показує залежність підприємству. Вилучений капітал має бути або перепроданий або анульований. [20, с.162]

Вилучений капітал – це фактична собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених акціонерним товариством у його учасників.

Акціонерне товариство має право викупити в акціонера оплачені ним акції з метою їх наступного анулювання, перепродажу чи поширення серед своїх працівників. Викуплені акції мають бути реалізовані або анульовані протягом року. В цей період розподіл прибутку акціонерного товариства здійснюється без врахування викуплених власних акцій. Якщо вилучені акції анулюються – зменшується Статутний капітал.

На рахунку 45 “Вилучений капітал” ведуть облік вилученого капіталу, у разі викупу власних акцій (часток) у акціонерів з метою їх перепродажу, анулювання (зменшення статутного капіталу) тощо.

За дебетом рахунку 45 “Вилучений капітал” відображають фактичну собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених господарським

товариством у його учасників, за кредитом – вартість анульованих або перепроданих акцій (часток).

Аналітичний облік вилученого капіталу ведуть за видами акцій (вкладів, паїв), іншого вилученого капіталу.

Резервний капітал створюється відповідно до законодавства й установчих документів організації на покриття можливих у майбутньому непередбачених збитків, утрат. Резервний капітал - це так називане запасне фінансове джерело, що створюється як гарантія безперебійної роботи підприємства і дотримання інтересів третіх осіб. Наявність такого фінансового джерела додає останнім впевненість у погашенні підприємством своїх зобов'язань. Чим більше резервний капітал, тим більша сума збитків може бути компенсована і тим більшу можливість маневру одержує керівництво підприємства при подоланні збитків.[26, с.209]

Таблиця 3.2

Відображення в обліку формування резервного капіталу

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредет
1.	Здійснено відрахування до резервного капіталу	443 «Прибуток використаний у звітному періоді»	43 «Резервний капітал»
2.	Списано прибуток, використаний у звітному періоді	441 «Прибуток нерозподілений»	443 «Прибуток, використаний у звітному періоді»

Утворення резервного капіталу може носити обов'язковий і добровільний характер. У першому випадку він створюється відповідно до законодавства України, а в другому - відповідно до порядку, встановленому в установчих документах підприємства, чи з його обліковою політикою. В

даний час створення резервного капіталу є обов'язковим тільки для акціонерних товариств і підприємств з іноземними інвестиціями.

Акціонерне товариство, відповідно до законодавства України [1, с.63], повинно створити резервний капітал у розмірі не менше ніж 15 відсотків статутного капіталу. Резервний капітал формується за рахунок щорічних відрахувань від чистого прибутку товариства. До досягнення встановленого статутом розміру резервного капіталу розмір щорічних відрахувань повинен бути не менше ніж 5 відсотків суми чистого прибутку товариства за рік. Резервний капітал є джерелом коштів тільки для покриття збитків.[29]

Розмір резервного капіталу для підприємств з іноземними інвестиціями має бути не більш 25% від статутного капіталу.

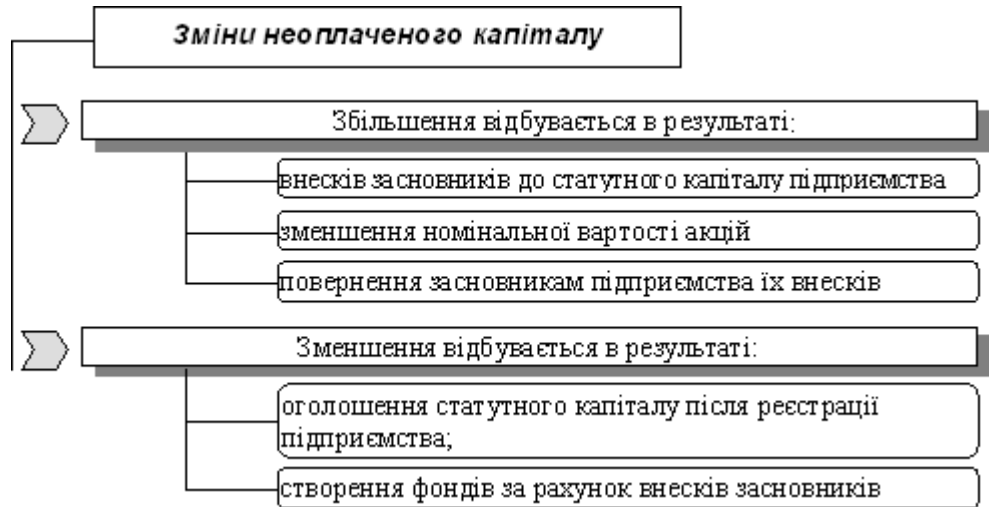
Якщо в організації є філії і представництва, зареєстровані як платники податків, то вони також можуть утворювати резервні фонди. Якщо в установчих документах не передбачений пункт створення резервного фонду, то підприємство не має право його створювати.

Інформація про величину резервного капіталу в балансі підприємства має надзвичайне значення для зовнішніх користувачів бухгалтерської звітності, що розглядають резервний капітал, як запас фінансової міцності підприємства. Недостатня величина обов'язкового резервного капіталу свідчить або про недостатність прибутку, або про використання резервного капіталу на покриття збитків.[27, с.24]

Засоби резервного капіталу призначені для покриття балансового збитку за звітний рік, для погашення облігацій і викупу акцій акціонерного товариства при відсутності інших засобів. Резервний капітал створюється підприємствами також і на випадок припинення їхньої діяльності для покриття кредиторської заборгованості. Ні на які інші мети використовувати "резервні" гроші не можна.

Неоплачений капітал – сума яка на дату реєстрації підприємства заявлена, але фактично не внесена засновниками; це заборгованість

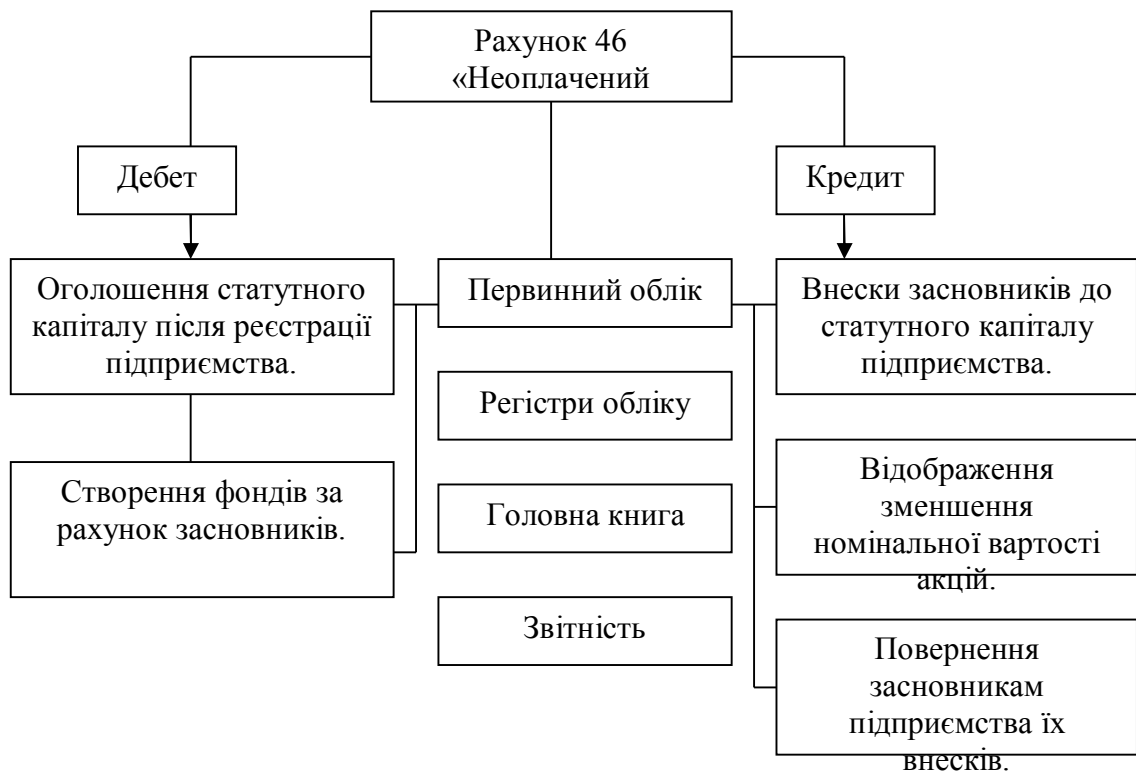
учасників по внесках до статутного капіталу, яка зменшує розмір статутного капіталу і відображається в балансі зі знаком „-”.

Мал.2.2. Джерела збільшення та зменшення неоплаченого капіталу

Рахунок 46 “Неоплачений капітал” призначений для узагальнення інформації про зміни у складі неоплаченого капіталу підприємства.

За дебетом рахунку відображають заборгованість засновників (учасників) господарського товариства за внесками до статутного капіталу підприємства, за кредитом – погашення заборгованості за внесками до статутного капіталу.

Мал. 3.3. Неоплачений капітал

Аналітичний облік неоплаченого капіталу ведуть за видами розміщених неоплачених акцій (для акціонерних товариств) та за кожним засновником (учасником) підприємства.

Нерозподілений прибуток (непокриті збитки) – прибутки, одержані в результаті фінансово-госп. діяльності підприємства, які зменшуються на суму прибутків, використаних у звітному році, включаючи нарахування податку на прибуток. Нерозподілений прибуток є власністю акціонерів і збільшує суму власного капіталу. Якщо фінансові результати діяльності збиткові, то сума збитків зменшує власний капітал.[34, с.286]

Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) – це сума прибутку, реінвестована у підприємство, або сума непокритого збитку.

Нерозподілений прибуток є складовою частиною власного капіталу. Це прибуток, що залишається у підприємства після виплати доходів власникам та формування Резервного капіталу.

Розраховується сума нерозподіленого прибутку поточного року за такою методикою:

$$\text{ПНПР} = \text{ПНМР} + \text{ЧППР} - \text{ДПР} - \text{В}$$

де ПНПР – прибуток нерозподілений поточного року; ПНМР – прибуток непроподілений за попередній (минулий) рік; ЧППР – чистий прибуток поточного року; ДПР – дивіденди за поточний рік; В – внески на поповнення Резервного капіталу.

Таблиця 3.3

Облік нерозподіленого прибутку

Зміст операції	Дебет рахунка	Кредит рахунка
Відповідно до рішення загальних зборів акціонерів залишена сума нерозподіленого прибутку	ФР	НП (НЗ)
Нарахована премія за окремі досягнення апарату товариства за II кв.	НП (НЗ)	РП
Проведені відповідні відрахування по нарахованій премії	НП (НЗ)	РС
Видана із каси одноразова допомога	НП (НЗ)	РК

працівників.		
Передана сума нерозподіленого прибутку іншому підприємству в порядку підтримки.	НП (НЗ)	Рб
У разі ліквідації підприємства залишок нерозподіленого прибутку приєднано до статутного капіталу.	НП (НЗ)	СК

Примітка: НП (НЗ) – нерозподілений прибуток (непокритий збиток)

ФР – фінансові результати

РП – розрахунки з працюючими

РК – рахунок «Каса»

Рб – рахунок у банку

СК – статутний капітал

РС – розрахунки по страхуванню.

Сума непокритого збитку наводиться в дужках і вираховується при визначенні підсумку власного капіталу.

Облік нерозподіленого прибутку або збитків, якщо вони не списані за рахунок інших джерел, ведуть на рахунок 44 “Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)”. За кредитом відображають різницю між балансовим прибутком та його використаною протягом звітного року сумою. Якщо підприємство має за рік балансовий збиток, то за дебетом згаданого рахунку відображають суму збитку, перенесену з рахунку 79 “Фінансові результати”. За кредитом відображають списання збитку в наступні роки. Тому схема обліку ґрунтується на бухгалтерських довідках, які є основою для записів операцій за вказаним рахунком.[37, с.12]

На субрахунку 441 “Прибуток нерозподілений” відображають наявність та рух нерозподіленого прибутку.

На субрахунку 442 “Непокриті збитки” відображають непокриті збитки. Їх списання здійснюють за рахунок нерозподіленого прибутку, резервного, пайового чи додаткового капіталу тощо.

На субрахунку 443 “Прибуток, використаний у звітному періоді” відображають розподіл прибутку між власниками (нарахування дивідендів),

виплати за облігаціями, відрахування в резервний капітал та інше використання прибутку в поточному періоді.[45, с.25]

Фінансовий результат визначають за допомогою рахунку 79 "Фінансові результати", після чого чистий прибуток списують за кредитом рахунку 441 "Прибуток нерозподілений", а збиток - за дебетом рахунку 442 "Непокриті збитки".

Отже, можна зробити висновок, що складові власного капіталу мають велике значення в обліку, адже саме вони відбивають суму, яку власники (засновники) передали в розпорядження підприємства як внески чи залишили у формі нерозподіленого прибутку, або суму, що її підприємство одержало у своє розпорядження ззовні (від інших підприємств) без повернення.

4. ОБЛІК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Враховуючи інтенсивний розвиток інтелектуального капіталу, його вплив на фінансовий та фізичний, актуальною є розробка концепції облікового відображення інтелектуального капіталу. Розробка такої концепції з необхідними обґрунтуваннями є можливою лише з урахуванням закордонного досвіду таких процесів. Почати таку розробку слід з визначення особливостей облікового відображення складових власного капіталу за кордоном.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної облікової літератури показує неоднозначність як трактування поняття “власний капітал”, так і його складових. Це, насамперед, зумовлено його різноспрямованими функціями, які визначаються наявністю чотирьох суб’єктів економічних відносин, які в кожній країні мають свої інтереси у власному капіталі.[47, с.64]

Цими суб’єктами є власники, підприємство, кредитори та держава. Відповідно до інтересів власників капітал відображає обсяг їх прав. Для підприємства він виступає джерелом розширеного відтворення, а для кредиторів – критерієм оцінки надійності та гарантом виконання підприємством своїх зобов’язань.

Державний інтерес полягає у зміцненні стабільності підприємства та його розвитку в інтересах всього суспільства. Не зважаючи на це, в основу бухгалтерських балансів і звітів про прибутки (збитки) практично усіх зарубіжних підприємств покладено основне бухгалтерське рівняння, сформульоване відомим італійським математиком Лукою Пачолі в 1494 р., яке виглядає наступним чином:

$$\text{Активи} = \text{Фінансові зобов'язання} + \text{Капітал власника}$$

У більшості зарубіжних країн до складових власного капіталу відносять статутний (акціонерний) капітал, резервний капітал (створюються резерви статутні та інші ініціативні), нерозподілені прибутки.

В Україні, Республіці Молдова і Російській Федерації складові власного капіталу майже подібні [12, с. 45]. Спільним для цих країн є віднесення статутного, додаткового, резервного капіталів, нерозподілених прибутків до власного капіталу підприємства. Що стосується додаткового капіталу, то відмінними є складові цієї бухгалтерської категорії в різних країнах, а також те, що наприклад, в Україні і Росії для обліку додаткового капіталу передбачений один рахунок з однойменною назвою, а в Молдові існують два види капіталу: додатковий і неосновний, адже окремо відображаються суми переоцінки як складова саме неосновного капіталу.[49, с.196]

Цивільне законодавство *Республіки Молдова* встановлює обмеження для загального розміру власного капіталу. Якщо після закінчення звітного періоду вартість чистих активів буде менше статутного капіталу підприємства, то забороняється розподіляти чистий прибуток підприємства. Власники повинні погасити зобов'язання, які виникли або прийняти рішення щодо зменшення статутного капіталу. В іншому випадку, на основі судового рішення товариство може бути ліквідовано [6, с. 223].

Капітал у *Франції* містить деякі особливості по відношенню до класифікації в інших країнах: інвестиційні гранти і спеціальні податкові знижки. Урядові інвестиційні гранти відображаються в складі капіталу, а також в звіті про прибутки і збитки разом із амортизацією капіталу, з якого надано грант. До спеціальних податкових знижок, відносять дозвіл на прискорену амортизацію, податкові пільги для експортних операцій тощо. Загальний план рахунків (ЗПР) Франції передбачає виділення із номінальної величини акціонерного капіталу показника "чиста ситуація", що не включає ці елементи.

Чиста ситуація складається з наступних показників: прибуток на акції, резерв на переоцінку, інші резерви (законодавчі, договірні, регульовані на доходи від капіталу, інші), нерозподілений прибуток, а також прибуток і збиток за період.

Оскільки переоцінка активів зазвичай призводить до появи податкових зобов'язань, створюються резерви на переоцінку. Іноді уряд дозволяє переоцінювати основні засоби без податкових наслідків. Товариства з обмеженою відповідальністю зобов'язані створювати мінімальний законодавчий резерв в розмірі 10% акціонерного капіталу. Договірними називаються резерви, які передбачені установчими документами і створюються в добровільному порядку. Створення регульованого резерву на доходи від капіталу обумовлено наявністю податкових пільг; коли компанія отримує дохід від вибуття активу, вона може застосувати до утвореного прибутку ставку податку в розмірі 18 % за умови, що з цього прибутку буде сформовано резерв. Якщо компанія бажає розподілити вказаний прибуток, останній підлягає оподаткуванню в загальному порядку.

Французькі підприємства можуть купувати і продавати свої акції, але тільки за певних умов: для передачі працівникам, при зменшенні акціонерного капіталу або з метою регулювання ситуації на ринку, якщо компанію включено до лістингу (в цьому випадку вона може укласти угоди не більше ніж з 10 % акцій). Викуплені власні акції відображаються в балансі як актив.[3, с.420]

Для обліку капіталу у Франції використовують клас 1 "Рахунки капіталів", який містить наступні рахунки: 10 "Капітал", 11 "Результат минулого року", 12 "Результат звітного періоду", 13 "Субсидії для капітальних вкладень", 14 "Регламентовані оцінки резервів", 15 "Оцінкові резерви майбутніх витрат і ризиків".

Облік власного капіталу у Франції ведеться на рахунках 1-го класу (10-18 рахунки). Капітал, як правило тут виступає колективною власністю. Субрахунки першого порядку призначені для обліку статутного капіталу, засновницького прибутку, фонду дотацій тощо. Субрахунки Другого порядку використовуються для обліку статутного капіталу, мобілізованого фірмою капіталу, до якого відносяться акції та облігації.

Основною особливістю є те, що, на відміну від нашого обліку, операції, пов'язані з введенням та виведенням основних засобів з експлуатації, не впливають на власний капітал.[3, с.458]

У *Великобританії*, як і в більшості розвинутих західних країн, переважають такі організаційно-правові форми підприємств, як корпорації та партнерства. Це свідчить про переважання у власному капіталі частки інвестованих вкладів. Тому часто власний капітал розглядається як позичений фірмою та який необхідно повернути в майбутньому.

Джерела утворення засобів поділяють на дві групи - власний (акціонерний) капітал та позиковий (залучений) капітал. І той, і інший є зобов'язаннями, боргами підприємства, тому що рано чи пізно отримані засоби необхідно повернути.

У *Німеччині* компанії практикують довгострокове фінансування (зовнішнє – за рахунок банківських кредитів, внутрішнє – через реалізацію пенсійних програм). Протягом останніх років середня для Німеччини частка власних коштів в загальній сумі активів не перевищувала 20 % [3, с. 292].

Акціонери часто намагаються вкласти частину своїх інвестицій в компанію як кредити, навіть якщо поверненість таких кредитів обмежена. Для акціонерних товариств та товариств з обмеженою відповідальністю законом встановлені мінімальні розміри статутного капіталу, обумовлені права з викупу власних акцій. Правила формування резервів встановлені тільки для юридичних осіб, в основному вони призначені для покриття можливих збитків або збільшення статутних капіталів.

В *Італії* компанія може володіти не більше ніж 10 % від всього заявленого акціонерного капіталу. На ці акції не відбувається виплата дивідендів, а права голосу резервуються доти, доки акції не перейдуть до нового власника. В звітності їх відображають за ціною придбання.[6, с.134]

У *Голландії* встановлюється мінімальний розмір резерву переоцінки, що є обов'язковими для всіх підприємств. Він формується в тому випадку, коли активи та пасиви оцінюються за поточною вартістю. Коли компанія

перераховує свої активи (в бік збільшення), вона повинна відобразити на балансі резерв переоцінки, який дорівнює різниці між балансовою вартістю активів до та після переоцінки. Також до обов'язкових резервів відносяться: резерв капіталізованих засновницьких витрат на випуск акцій, а також капіталізовані науково-дослідні та опитно- конструкторські роботи; резерв нерозподіленого прибутку дочірніх та асоційованих компаній, що обліковуються за методом власного капіталу, якщо прибуток не може бути розподілений компанією та отриманий без будь-яких обмежень.

Порівнюючи структуру власного капіталу в *Естонії* та *Україні*, видно, що він є практично однаковим, за винятком того, що відсутній рахунок, який би обліковував неоплачений капітал. Також в *Естонії* виділяються деякі об'єкти в окремі рахунки, які в *Україні* знаходяться у складі інших, більш загальних рахунків.[5, с.407]

В плані рахунків *Естонії* для обліку власного капіталу використовується рахунок 26, який має назву "Пов'язаний власний капітал".

У *Республіці Польща* капітал складається зі статутного, підписаного (неоплаченого) додаткового капіталу, резервів на переоцінку активів, іншого резервного капіталу, нерозподіленого прибутку, чистого прибутку або збитку фінансового року. Резерви, утворені для оподаткування доходів організації або фізичних осіб, слід відрізнити від інших резервів. Згідно з Положенням з бухгалтерського обліку і інструктивних матеріалів з оподаткування доходів перша група резервів призначена "згладжувати" тимчасову різницю, яка виникає із визнання одержаного доходу або витрат, понесених в різних періодах.

Даний резерв повинен бути утворений для відстрочки податкових платежів. Інші резерви призначені для захисту від різних ризиків, потенційних витрат, фінансових наслідків інших інцидентів. В тому числі, резерв створюють на прострочену дебіторську заборгованість (наприклад, яка виникла з причини банкрутства контрагента або неплатежів з боргових зобов'язань більше 6 місяців), сумнівні борги [5, с. 286].

У США та Японії акціонерний і партнерський капітал відображається в межах фактично оплаченого, у зв'язку з тим, що стаття заборгованості акціонерів (засновників) відсутня. За недостатньої оплати акцій умовні зобов'язання за зібраними грошовими коштами, що виникли, розкриваються в поясненнях.

В США капітал зазвичай розуміється чисті активи підприємства (активи за вирахуванням зобов'язань).

Власний капітал компаній США складається з двох частин:

- авансованого, тобто вкладеного капіталу - інвестицій, зроблених акціонерами. Тому його ще називають інвестованим капіталом. Інвестований капітал представлений звичайними чи привілейованими акціями за їх номінальною (чи оголошеною) вартістю і капіталом, оплаченим понад номіналу, який, як ми вже розглядали вище, в свою чергу, також може бути поділений за джерелами утворення;
- реінвестованого, тобто накопиченого нерозподіленого прибутку - частина прибутку, отримана від ведення комерційної діяльності та вкладена в підприємство, а не розподілена між учасниками (акціонерами), тобто прибуток за мінусом податку на прибуток та дивідендів. Негативна величина накопиченого нерозподіленого чистого прибутку представляє собою збиток та відображається з мінусом в розділі власного капіталу.[3, с.182]

Американські спеціалісти підкреслюють, що реінвестований прибуток не є активами підприємства. Його наявність свідчить про те, що активи компанії були збільшені за рахунок операцій, по яких отриманий прибуток.

В Нідерландах встановлюється мінімальний розмір резерву переоцінки, що є обов'язковим для всіх підприємств. Він формується в тому випадку, коли активи та пасиви оцінюються за поточною вартістю. Коли компанія перераховує свої активи (в бік збільшення), вона повинна відобразити на балансі резерв переоцінки, який дорівнює різниці між балансовою вартістю активів до та після переоцінки. Такий резерв можна списувати на акціонерний капітал. Коригування в бік зменшення вартості активів

зменшують суму резерву переоцінки. Якщо його величина недостатня, зменшення вартості відображають окремо в звіті про прибутки та збитки. По активах, які належать компанії на дату складання балансу, резерв переоцінки не може бути менше суми переоцінки (мінімальний резерв переоцінки). Також до обов'язкових резервів відносяться:

- резерв капіталізованих засновницьких витрат на випуск акцій, а також капіталізовані науково-дослідні та опитно-конструкторські роботи;
- резерв нерозподіленого прибутку дочірніх та асоційованих компаній, що обліковуються за методом власного капіталу, якщо прибуток не може бути розподілений компанією та отриманий без будь-яких обмежень.

Зменшення обов'язкових резервів в результаті амортизації капіталізованих витрат або розподілу прибутку можна списувати на добровільні резерви або включати до розподіленого прибутку.[5, с.267]

Відображення інформації про власний капітал в Україні принципово не відрізняється від міжнародних стандартів. Це зумовлено тим, що при формуванні Положень (стандартів) бухгалтерського обліку фахівці керувалися МСФЗ. Відповідно до МСФЗ у звітності дещо звужений склад власного капіталу, так як вони носять рекомендований характер. У МСФЗ статті власного капіталу є згрупованими, а в Україні П(С)БО – деталізовані, що дає змогу в звітності чітко відображати складові власного капіталу.

5. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

В умовах переходу до ринкової економіки особливої актуальності набувають облік та аналіз власного капіталу, наявність якого дозволяє функціонувати підприємствам всіх форм власності.

Актуальність обліку власного капіталу виникла через появу нових організаційно-правових форм підприємств, внаслідок прийняття нормативних документів, які найближче до умов функціонування ринкової економіки.

У теперішній час, коли біля 80% підприємств мають недержавну форму власності, власний капітал набуває важливе економічне значення, так як показує кількість власних засобів підприємства, які знаходяться в його розпорядженні, та які представляють собою фонди та резерви.

Таким чином, економічна важливість власного капіталу і багатогранність його структури обумовлюють необхідність проведення правильного та достовірного обліку, а також здійснення аналізу власного капіталу на кожному підприємстві, тим самим підтверджуючи актуальність вивчення даної проблеми,

Згідно з Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (МСБО) фінансові звіти складаються більшістю підприємствам і надаються зовнішнім користувачам у більшості країн світу. І хоча такі фінансові звіти можуть виглядати однаковими, вони відрізняються один від одного, адже кожна країна має свої соціальні, економічні, законодавчі особливості.

Фінансові звіти є складовою частиною фінансової звітності. Повний набір фінансової звітності згідно МСБО, як правило, містить Баланс, Звіт про прибуток та збиток, Звіт про зміни в фінансовому стані підприємства (який може складатися у вигляді різних форм, наприклад у вигляді Звіту про рух грошових коштів чи фондів), Звіт про зміни у власному капіталі, а також примітки та інші форми, які є невідомою частиною фінансових звітів. Вони

також можуть містити додаткову інформацію та таблиці, які впливають з наведених звітів та базуються на них. Ці таблиці або інформація може стосуватися, наприклад, фінансової інформації, вартості випущених акцій, розкриття впливу зміни цін на ринках збуту. Але, фінансові звіти не містять такі документи, як звіт директорів, дискусія і аналіз керівництва та аналогічні документи, які можуть вплинути на процес прийняття управлінського рішення.

Для забезпечення гармонізації фінансової звітності 29.06.1973 р. був створений Комітет міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (КМСБО), який за 30 років своєї діяльності розробив 39 МСБО, з яких сьогодні використовується 29.

Зараз МСБО використовується:

1. як основа національних вимог до бухгалтерського обліку в багатьох країнах (в Україні це П(С)БО);
2. як міжнародний базовий підхід тими країнами, котрі розробляють свої вимоги (стандарти).

Звіт про зміни у власному капіталі в Україні це Звіт про власний капітал відображає надходження власного капіталу на підприємстві.

Перевірка співставності показників в даній формі звітності буде сприяти якісному аудиту. На основі проведеного аналізу обліку власного капіталу пропоную реформувати бухгалтерський облік на Україні:

1. вдосконалити П(С)БО на основі діючого в Україні законодавства, міжнародних стандартів;
2. вдосконалити форми фінансової звітності.

В розробленій формі присутні: прозорість, абсолютна зрозумілість, чітка схема ідентифікованих термінів та понять, адаптованих до міжнародних, що дає високі можливості залучати нових інвесторів, у тому числі іноземних.

При організації обліку власного капіталу необхідно враховувати наступні фактори: форму власності; організаційно правову форму господарювання; кількість засновників, а також інформацію про власний капітал, що наводиться в наказі про облікову політику.

Правильність обліку власного капіталу має велике значення для засновників та учасників товариства, тому повинна бути розроблена вдосконалена нормативна та законодавча база, яка змогла би захистити як засновників, так і споживачів випускаємої підприємством продукції.

На даний момент в Україні достатньо розвинута законодавча база, яка постійно доповнюється та змінюється, що зумовлено високою конкуренцією та нестабільністю ринкової економіки в країні.

ВИСНОВКИ

Різноманітність поглядів вітчизняних та зарубіжних економістів свідчить про неоднозначність та багатоаспектність поняття “власний капітал”, що зумовлено його різносторонніми функціями.

Виходячи з функціонального підходу удосконалено трактування категорії “власний капітал”. Під власним капіталом слід розуміти фізичні, фінансові та інтелектуальні ресурси, вкладені власником (засновником) підприємства, з обов’язковим дотриманням відповідальності і захисту прав кредиторів задля забезпечення довгострокового фінансування, ліквідності та кредитоспроможності підприємства і ефективного управління підприємством в цілому. Дане визначення запропоновано в розвиток концепції збереження фінансового капіталу та, враховуючи інтенсивний розвиток інтелектуального капіталу, закладає основи для розуміння власного капіталу в контексті необхідності розробки концепції облікового відображення інтелектуального капіталу.

Також можна підсумувати, що:

1. Власний капітал є невід’ємною частиною організації та функціонування будь-якого підприємства.
2. Власний капітал підприємства визначається як різниця між його активами та зобов’язаннями.
3. Власний капітал виконує такі функції:
 - самостійності і влади;
 - відповідальності і захисту прав кредиторів;
 - довгострокового кредитування;
 - фінансування ризику;
 - кредитоспроможності;
 - компенсації понесених збитків;
 - розподілу доходів і активів.

Операції з власним капіталом в різних країнах світу мають свої особливості, продиктовані низкою факторів: починаючи з історичного аспекту і закінчуючи домінуючою формою власності підприємств в певній країні. Вітчизняним науковцям з бухгалтерського обліку слід переймати позитивний досвід облікового відображення таких операцій та впроваджувати його у практику, зважаючи на те, що у більшості зарубіжних країн складові частини власного капіталу є подібними (насамперед, це стосується практики формування різних резервів та фондів, раціональна реалізація якої спрямована на забезпечення належного рівня платоспроможності та фінансової стійкості підприємства). Це сприятиме покращенню як фінансового забезпечення вітчизняних підприємств (в частині напрямів перспективного резервування, фондування, форм вкладення коштів тощо), так і інтеграції до європейських економічних процесів економіки країни в цілому.